

HOOFDSTUK ZESTIEN

Achtmaal krom

De poort van Kurukshetra

'Op deze plek bracht Prajapati zelf, de heer van de schepselen, lang geleden een offer dat duizend jaar duurde,' zei Lomasha. 'Langs de Yamuna offerde Ambarisha, de zoon van Nabhaga, en met zijn offers en zijn ascese bereikte hij de hoogste volmaaktheid. En dit is de heiligste offerplaats van Yayati, de zoon van Nahusha, die over de hele aarde heerste en met Indra wedijverde. Hier gaf hij de toezieners van zijn offer tien padma's. Kijk hoe de grond bezaaid is met offervuren, elk van een andere vorm, alsof de aarde wegzakt onder het gewicht van Yayati's offers. Dit is de shamiboom met maar één blad. Daar liggen de meren van Rama, de zoon van Jamadagni, en daar een hermitage van Narayana.

Hier zei ik eens de stamlijst op, en toen hoorde ik een pishachi spreken, een vrouw van de pishacha's, de spookwezens die zich met bloed voeden. Ze droeg vijzels als sieraden. Luister wat ze zei: "Je hebt in Yugandhara wrongel gegeten, in Achyutasthala gewoond en in Bhutilaya gebaad, en nu wil je hier met je zonen wonen? Blijf je hier één nacht en dan een tweede, dan gaat het je 's nachts anders dan overdag."

Vannacht blijven we hier, één nacht. Dit is de poort van Kurukshetra.

Ook hier offerde Yayati, met offers vol juwelen, en Indra genoot ervan. Dit is Plakshavatarana, de badplaats aan de Yamuna, en de wijzen noemen haar de poort naar de hemel van de goden. Hier liet koning Bharata, die de aarde met dharma had gewonnen, meer dan eens het offerpaard los, en hier hield koning Marutta zijn offer, onder de bescherming van Samvarta, de eerste onder de rishi's van de goden. Wie hier baadt, ziet alle werelden en wordt van zijn kwaad gezuiverd. Baad hier.'

Yudhishthira baadde er met zijn broers, terwijl de rishi's hem toezongen. 'Door de kracht van de ascese zie ik alle werelden, Lomasha,' zei hij. 'En van hieruit zie ik Arjuna, met zijn witte paarden.'

'Zo is het,' zei Lomasha. 'Ook de hoogste rishi's zien ze zo. Kijk naar deze heilige Sarasvati, en naar alle mensen om haar heen, die bij haar alleen hun toevlucht zoeken. Wie in haar baadt, schudt zijn kwaad van zich af. Hier brachten de rishi's van de goden, de rishi's en de koninklijke wijzen hun offers aan de Sarasvati. Dit is het altaar van Prajapati, de Grootvader, vijf yojana in het rond. En dit is het veld van Kuru, de koning die altijd offerde.'

De havik en de duif

'Wie hier ascese doet, gaat naar de hemel van de goden,' zei Lomasha. 'Bij duizenden komen mensen hierheen om te sterven. Want toen Daksha, een van de stamvaders van alle geslachten, hier lang geleden offerde, gaf hij deze plek een heilwens mee: "Wie hier sterft, wint de hemel van de goden."

Dit is de Sarasvati, de heilige rivier van de goden, vol water. En hier is Vinashana, waar de Sarasvati verdwijnt. Hier ligt de poort naar het land van de Nishada's, een volk dat in de wouden leeft. Omdat ze een afkeer van hen had, ging de Sarasvati de aarde in, zodat de Nishada's haar niet zouden zien. Bij Chamasodbheda komt ze weer boven, en daar voegen de rivieren van de goden zich bij haar, op weg naar zee. Daar ligt de grote tirtha van de Sindhu, waar Lopamudra Agastya tot man koos. En kijk, dit is de Vipasha, de touwbreekster, die alles reinigt. Hier wierp de rishi Vasishtha zich uit verdriet om zijn zonen in het water, met touwen om zijn lijf, en hij kwam er los weer uit. Kijk ook met je broers naar het land van Kashmir, dat helemaal heilig is en waar de grote rishi's wonen.

Aan weerszijden van de Yamuna stromen hier de Jala en de Upajala. Hier offerde koning Ushinara, die over de Shibi's heerste, en met zijn offer overtrof hij Indra.'

En Lomasha vertelde.

Indra en Agni wilden koning Ushinara op de proef stellen en hem een gunst geven. Ze kwamen naar zijn offer, waar de goden bij elkaar waren, Indra in de gestalte van een havik en Agni in die van een duif. De duif was bang voor de havik. Hij zocht bescherming, vloog naar de dij van de koning en kroop daar weg.

'Alle koningen op aarde zeggen dat u als enige de dharma volgt,' zei de havik. 'Waarom wilt u dan iets doen wat tegen de dharma ingaat? Ik heb honger, en dit is mijn voedsel: zo is het beschikt. Neem het me niet af omdat u zo naar dharma hunkert. Zo laat u de dharma juist los.'

'Deze vogel is doodsbang voor je, grote vogel. Hij is naar mij gekomen omdat hij wil leven. Als ik een duif die zo bij mij komt en veiligheid zoekt, die veiligheid niet geef, is dat het grootste onrecht. Zie je dat niet, havik? Kijk hoe hij beeft. Wie hem in de steek laat, wordt overal veroordeeld. Wie een brahmaan doodt of een koe, de moeder van de wereld, en wie iemand verlaat die bij hem zijn toevlucht zoekt, die doen alle drie hetzelfde kwaad.'

'Uit voedsel ontstaan alle schepselen, koning. Door voedsel groeien ze, ervan leven ze. Een mens kan lang leven nadat hij iets heeft opgegeven waar hij aan hing, maar wie zijn voedsel opgeeft, leeft niet lang. Als u mij vandaag mijn voedsel afneemt, verlaat mijn adem mijn lichaam en gaat de weg zonder terugkeer. En als ik dood ben, sterven mijn vrouw en mijn kinderen ook. Door één duif te beschermen laat u vele levens verloren gaan.

Een dharma die een andere dharma in de weg staat, is geen dharma maar een slechte dharma. Dharma is wat met geen andere dharma botst. Waar ze botsen, weegt u wat zwaar is en wat licht, en u volgt de dharma die niets in de weg staat. Weeg zwaar en licht als u beslist wat dharma is en wat niet, en kies de kant waar het meeste ligt.'

De duif zat nog altijd op de dij van de koning.

'Wat je zegt, is goed en wijs, vogel,' zei Ushinara. 'Ben jij Suparna, de koning van de vogels? Je kent de dharma. Je spreekt er zo veel en zo rijk over dat ik zie dat er niets is wat jij niet weet. Hoe kun je dan vinden dat het goed is iemand in de steek te laten die bescherming zoekt? Je wilt alleen eten, vogel. Dat kan

ook anders, en je kunt meer krijgen dan dit. Een stier, een everzwijn, een hert of een buffel: laat ik het vandaag voor je klaarmaken, of wat je maar wilt.'

'Ik eet geen everzwijn, koning, geen stier en geen herten, van welke soort ook. Wat moet ik met dat voedsel? Voor mij is deze duif beschikt. Geef hem mij. Haviken eten duiven: dat is de orde, zo is het altijd geweest. U kent de weg, koning. Klim niet op de stam van een bananenboom: die houdt u niet.'

'Regeer over het rijke land van de Shibi's. Of wat je ook wilt, havik: ik geef je alles, behalve deze vogel, die bij mij zijn toevlucht kwam zoeken. Zeg me wat ik moet doen, zodat je hem met rust laat, en ik doe het. Maar de duif geef ik niet.'

'Als u zoveel om deze duif geeft, Ushinara, snijd dan uw eigen vlees uit uw lichaam en leg het op de weegschaal tegenover de duif. Als uw vlees even zwaar weegt als de duif, geef het mij dan. Daarmee ben ik tevreden.'

'Dat je dit van mij vraagt, beschouw ik als een gunst, havik. Ik geef je vandaag mijn eigen vlees, gewogen op de weegschaal.'

Ushinara sneed vlees uit zijn lichaam en woog het tegen de duif. Maar de duif op de weegschaal was zwaarder. Weer sneed hij vlees af en legde het erbij. Toen er geen vlees meer was dat even zwaar woog als de duif, klom hij zelf op de weegschaal, met het vlees van zijn ledematen weggesneden.

'Ik ben Indra, jij die de dharma kent,' zei de havik, 'en deze duif is Agni, die de offers naar de goden draagt. We kwamen naar je offerplaats om te zien hoe jij de dharma houdt. Omdat je het vlees uit je eigen ledematen hebt gesneden, zal je roem stralen en alle werelden overtreffen. Zolang de mensen in de wereld over je spreken, koning, zolang blijven je roem en je werelden bestaan.'

Indra steeg weer op. Ushinara vulde de aarde en het hemelgewelf met zijn dharma, en ook hij steeg op, stralend van gestalte, naar de wereld van de goden.

'Kijk met mij, Yudhishthira,' zei Lomasha. 'Daar ligt het huis van die koning, heilig, en wie er komt, raakt zijn kwaad kwijt. Wie als brahmaan verdienste heeft, ziet daar altijd de goden en de eeuwige muni's.'

Achtmaal krom

'Kijk, koning,' zei Lomasha, 'daar ligt de heilige hermitage van Shvetaketu, de zoon van Uddalaka, die in de hele wereld bekendstaat om zijn kennis van de mantra's en zijn scherpe verstand. De bomen dragen er altijd vrucht. Hier zag Shvetaketu Sarasvati zelf, de godin van het woord, in de gestalte van een mens,

en hij zei tegen haar: "Ik wil het woord kennen." In die tijd waren er twee die alle kenners van de Veda overtroffen, een neef en zijn oom: Ashtavakra, de zoon van Kahoda, en Shvetaketu, de zoon van Uddalaka. Die twee brahmanen gingen samen de offerplaats van de koning van Videha binnen, en in een redetwist versloegen ze Bandin, die niemand kon peilen. Ga met je broers deze hermitage binnen en eer haar. Hier woonde Uddalaka, de grootvader van Ashtavakra, die nog een kind was toen hij Bandin aan het offer van koning Janaka versloeg en hem het water in liet gaan.'

'Wat was de kracht van die brahmaan, dat hij Bandin zo kon verslaan?' vroeg Yudhishthira. 'En waarom heette hij Ashtavakra?'

En Lomasha vertelde.

Uddalaka had een leerling die Kahoda heette. Hij diende zijn leraar en deed wat die hem zei, en hij studeerde lang. De andere leerlingen keken op hem neer. Toen de leraar zag hoe trouw hij diende en hoe de anderen hem kleineerden, gaf hij Kahoda in één keer de hele Veda, en ook zijn eigen dochter, Sujata, tot vrouw.

Sujata werd zwanger, en het kind in haar schoot was als een vuur. Op een nacht zat Kahoda te reciteren, en het kind zei tegen zijn vader: 'U reciteert de hele nacht, vader, maar het klinkt niet goed. Hier in de schoot heb ik door uw gunst de Veda's geleerd, met alles wat erbij hoort, en daarom zeg ik het: wat u zegt, klopt niet.'

Kahoda werd terechtgewezen, en al zijn leerlingen hoorden het. Hij vervloekte het kind in de buik: 'Omdat jij al in de buik praat, zul je achtmaal krom zijn.'

Hij kwam krom ter wereld, en hij werd de grote rishi die iedereen kent als Ashtavakra: Achtmaal-krom. Zijn oom Shvetaketu was even oud als hij.

Maar nog voor hij geboren werd, toen het kind in haar buik groeide en haar zwaar werd, ging Sujata onder vier ogen naar haar man. Ze stemde hem eerst gunstig, want hij had geen bezit, en ze wilde geld. 'Hoe moet ik het redden zonder geld?' zei ze. 'Dit is mijn tiende maand. En jij hebt niets waarmee ik na de geboorte uit deze nood kan komen.'

Daarop ging Kahoda om geld naar koning Janaka, de zoon van Indradyumna, die in die tijd in Mithila over Videha regeerde. Daar was Bandin, een redetwister, de zoon van een suta. Hij versloeg Kahoda en liet hem in het water dompelen. 'Ashtavakra mag dit nooit weten,' zei Uddalaka tegen Sujata.

Sujata bewaarde het geheim goed, en ook toen hij geboren was, hoorde Ashtavakra er niets van. Hij dacht dat Uddalaka zijn vader was en Shvetaketu zijn broer. Maar in zijn twaalfde jaar zat Ashtavakra op een dag op de schoot van Uddalaka, en Shvetaketu greep hem bij de hand en trok hem eraf. Ashtavakra huilde, en Shvetaketu zei: 'Dit is niet de schoot van je vader.'

Die harde woorden bleven in zijn hart zitten. Hij ging naar huis en vroeg zijn moeder: 'Waar is mijn vader?' Sujata was bang dat hij haar zou vervloeken, en ze vertelde hem alles.

'Laten we naar het offer van koning Janaka gaan,' zei Ashtavakra tegen Shvetaketu. 'Ze zeggen dat er wonderlijke dingen gebeuren. We kunnen de brahmanen horen redetwisten, we krijgen er het beste eten, we worden er wijzer van, en de klank van de Veda is gunstig en zacht.'

Oom en neef gingen samen naar het rijke offer, waar de geleerden elkaar in raadselgesprekken over de Veda op de proef stelden. Onderweg kwam Ashtavakra de koning zelf tegen, en toen men hem opzij wilde duwen, zei hij:

'De weg is van de blinde, de weg is van de dove, de weg is van de vrouw, de weg is van wie een last draagt, en de weg is van de koning, zolang er geen brahmaan komt. Komt er een brahmaan, dan is de weg van de brahmaan.'

'Ik geef je de weg, vandaag,' zei de koning. 'Ga waarheen je wilt. Geen vuur is te klein. Ook Indra buigt altijd voor de brahmanen.'

Bij de poort van de offerplaats werden ze tegengehouden. 'We zijn gasten, en we zijn nieuwsgierig,' zei Ashtavakra tegen de poortwachter. 'We willen het offer van de zoon van Indradyumna zien, en koning Janaka spreken. Laat ons binnen, en laat ons niet branden van woede, als van koorts.'

'Wij doen wat Bandin beveelt,' zei de poortwachter. 'Luister: jongens komen hier niet binnen. Alleen oude, geleerde brahmanen.'

'Als de ouden binnen mogen, dan mag ik ook. Wij zijn oud. We hebben onze geloften gehouden, en de kracht van de Veda geeft ons het recht om binnen te gaan. We hebben onze leraren gediend, we hebben onze zinnen bedwongen, en we hebben de kennis tot het einde geleerd. Men zegt: veracht niemand omdat hij een kind is. Ook een klein vuur brandt als je het aanraakt.'

'Zeg dan het woord op dat de Veda liefheeft, Sarasvati zelf, één lettergreep en toch vele gedaanten, stralend over alles. Kijk naar jezelf. Je bent een kind. Waarom schep je op? Wie wint in een redetwist, is zeldzaam.'

‘Of iemand gegroeid is, zie je niet aan de groei van zijn lichaam. Ook de knoest van een zijdewollenboom wordt groot. Wie klein is en mager en vrucht draagt, die is gegroeid. Wie geen vrucht draagt, is het niet.’

‘Kinderen leren van de ouden, en met de tijd worden ze zelf oud. Kennis krijg je niet in korte tijd. Hoe kan jij, een kind, praten als een oude man?’

‘Niemand is oud omdat zijn haar grijs is. Ook een kind dat weet, noemen de goden oud. Niet naar jaren, niet naar grijze haren, niet naar rijkdom en niet naar verwanten hebben de rishi’s de dharma gemaakt: wie de Veda heeft geleerd, die is bij ons groot. Ik ben gekomen om Bandin te zien in de vergadering van de koning. Meld mij bij de koning met zijn krans van lotussen, poortwachter. Vandaag zul je mij met de wijzen zien spreken, terwijl de redetwist oplaait, en als alle anderen zwijgen, zie je wie hoog staat en wie laag.’

‘Hoe zou jij, een jongen van tien, binnenkomen bij een offer dat alleen voor geleerden openstaat?’ zei de poortwachter. ‘Maar ik zal proberen je binnen te krijgen. Doe jij je best.’

Ashtavakra wendde zich tot de koning. ‘Koning,’ riep hij, ‘u bent de grootste van de Janaka’s, alle eer komt u toe, in u is alles rijk. U brengt de offers, zoals vroeger alleen koning Yayati deed. We hebben gehoord dat de geleerde Bandin de kenners van de Veda in redetwisten verslaat, en dat hij hen dan zonder aarzelen allemaal in het water laat dompelen, door mannen die u hem geeft. Toen de brahmanen me dat vertelden, ben ik gekomen om met hem het raadselgesprek te voeren, de brahmodya. Waar is die Bandin? Als ik hem tref, doof ik hem uit zoals de zon de sterren.’

‘Je hoopt Bandin te verslaan zonder te weten hoe sterk hij in het woord is,’ zei de koning. ‘Alleen wie zijn kracht kent, kan zo spreken. Brahmanen die gewend zijn te redetwisten, hebben het tegen hem opgenomen, en bij hem verbleekten ze als de sterren bij de zon.’

‘Met iemand als ik heeft hij nog nooit getwist. Daarom houdt hij zich voor een leeuw en spreekt hij zonder angst. Als hij mij treft, ligt hij vandaag neer als een kar met een gebroken as op de weg.’

‘Wie weet wat het betekent,’ zei de koning, ‘het wiel met zes naven, twaalf assen, vierentwintig gewrichten en driehonderdzestig spaken, die is de grootste van alle zieners.’

‘Ik wens dat het wiel met de vierentwintig gewrichten, de zes naven, de twaalf velgen en de driehonderdzestig spaken, dat altijd draait, u beschermt.’

‘Twee die samen gaan als twee merries in één span, die neerschieten als een havik: wie van de goden legt een kind in hen, en wat baren zij?’

‘Ik wens dat die twee nooit in uw huis komen, koning, en ook niet in dat van uw vijanden. Hij wiens wagenmenner de wind is, legt het kind in hen, en zij baren hem.’

‘Wat sluit zijn ogen niet als het slaapt? Wat beweegt niet als het geboren is? Wat heeft geen hart? Wat groeit door zijn eigen snelheid?’

‘Een vis sluit zijn ogen niet als hij slaapt. Een ei beweegt niet als het geboren is. Een steen heeft geen hart. Een rivier groeit door haar eigen snelheid.’

‘Jij bent geen mens,’ zei de koning. ‘Je hebt iets van een god. Je bent geen kind: voor mij ben je een oude man. In het woord is niemand je gelijk. Daarom open ik de poort voor je. Daar is Bandin.’

De halve strofe

‘Hier zitten de koningen bij elkaar, zonder hun gelijke, met hun geduchte legers,’ zei Ashtavakra, ‘en tussen hen kan ik de redetwisters niet uit elkaar houden, zoals je op een groot meer de ene roepende gans niet van de andere onderscheidt. Vandaag spreek je niet meer, Bandin, jij die jezelf de grootste redenaar vindt. Nu je de inzet hebt aanvaard, stroom je niet meer als een rivier. Ik brand als een vuur dat net is opgelaaid. Blijf staan, Bandin, hier, tegenover mij.’

‘Maak een slapende tijger niet wakker,’ zei Bandin. ‘Trap een gifslang die zijn mondhoeken likt niet op zijn kop: daar kom je niet zonder beet vanaf. Wie zwak is en uit trots op een berg slaat, breekt zijn eigen hand en zijn nagels, en aan de berg zie je geen wond. Zoals alle bergen minder zijn dan de Mainaka, en de kalveren minder dan de stier, zo zijn alle koningen minder dan de koning van Mithila.’

‘Zoals Indra boven de goden staat en de Ganga boven de rivieren,’ zei Ashtavakra tegen de koning, ‘zo staat u boven de koningen. Zet Bandin tegenover mij.’

Ashtavakra brulde in de vergadering. ‘Als ik iets zeg, geef jij antwoord,’ zei hij tegen Bandin, ‘en als jij iets zegt, geef ik antwoord.’

‘Eén is het vuur, al brandt het op vele plaatsen,’ zei Bandin. ‘Eén is de zon, die dit alles verlicht. Eén is de held, de koning van de goden, die de vijanden doodt. En één is Yama, die over de voorouders heerst.’

‘Twee zijn Indra en Agni, die als vrienden samen gaan,’ zei Ashtavakra. ‘Twee zijn de rishi’s van de goden, Narada en Parvata. Twee zijn de Ashvins, twee zijn de wielen van een wagen, en twee zijn man en vrouw, zoals de Beschikker, die ieder schepsel zijn deel toemeet, het heeft gewild.’

‘Drie persingen van de soma bereiden de priesters. Drie zijn de werelden. Drie zijn de lichten.’

‘Vier zijn de levensfasen van de brahmanen. Vier zijn de windstreken, vier de standen, en vier poten heeft de koe.’

‘Vijf zijn de vuren. Vijf zijn de offers. Vijf zijn de zintuigen. En vijf zijn de rivieren van het Vijfstromenland.’

‘Zes zijn de seizoenen, het wiel van de tijd. Zes zijn de zintuigen. Zes zijn de sterren van de Krittika’s.’

‘Zeven zijn de tamme dieren, en zeven de wilde. Zeven zijn de rishi’s, en zeven snaren heeft de vina, de luit.’

‘Acht poten heeft de sharabha, die leeuwen doodt. Acht zijn de Vasu’s onder de goden. Acht hoeken heeft de offerpaal.’

‘Negen verzen ontsteken het vuur voor de voorouders. Negen lettergrepen heeft een regel van de brihati. En tot negen gaat het tellen.’

‘Tien zijn de tijden van een mensenleven. Tien maal honderd is duizend. Tien maanden dragen de vrouwen hun kind.’

‘Elf zijn de palen bij het offer. Elf zijn de veranderingen van wat ademt. Elf zijn de Rudra’s, de zonen van Sthanu.’

‘Twaalf maanden heeft het jaar. Twaalf lettergrepen heeft een regel van de jagati. Twaalf zijn de Aditya’s, de zonnegoden.’

‘De dertiende dag van de maan heet de meest gevreesde,’ zei Bandin. ‘Dertien eilanden heeft de aarde.’

Verder kwam Bandin niet. Ashtavakra maakte de halve strofe af: ‘Dertien dagen rende Keshi, de Langharige, en met dertien beginnen de lange versmaten.’

Er brak een groot rumoer los. Ze zagen Bandin zwijgen, met zijn hoofd omlaag, in gedachten verzonken, en Ashtavakra die nog aan het woord was. In die opschudding, midden in het rijke offer van koning Janaka, kwamen alle brahmanen met gevouwen handen naar Ashtavakra toe en brachten hem eer.

'Deze man heeft brahmanen die de Veda kenden in redetwisten verslagen en in het water laten dompelen, zegt men,' zei Ashtavakra. 'Laat Bandin vandaag hetzelfde overkomen. Grijp hem en dompel hem in het water.'

'Ik ben de zoon van koning Varuna, de heer van de wateren,' zei Bandin. 'Bij hem werd een offer gehouden van twaalf jaar, even lang als het uwe, Janaka. Daarom heb ik de beste brahmanen erheen gestuurd. Ze zijn allemaal naar Varuna's offer gaan kijken, en nu komen ze terug. Ik eer Ashtavakra, die eer verdient. Door hem ga ik naar mijn vader.'

'Bandin heeft brahmanen met woorden verslagen en in het water van de zee laten zinken,' zei Ashtavakra. 'Met mijn verstand heb ik het woord weer boven gehaald. Agni verbrandt alles, maar de huizen van de goeden spaart hij: zo wegen ook de goeden de woorden, al stamelt een kind ze.' Hij keek naar de koning. 'Hoort u me niet, Janaka? Bent u versuft, of maken de loftuitingen u dronken, dat u mijn woorden niet hoort, zoals een olifant niet luistert, ook al steek je hem met de prikstok?'

'Ik hoor je,' zei Janaka. 'Je woorden zijn die van een god, niet van een mens, en je hebt zelf de gestalte van een god. Je hebt Bandin in de redetwist verslagen. Hier is hij. Doe met hem wat je wilt.'

'Aan een levende Bandin heb ik niets, koning. Als Varuna zijn vader is, dompel hem dan in het water.'

'Ik ben de zoon van koning Varuna. Ik ben niet bang om in het water gedompeld te worden. Op dit ogenblik zal Ashtavakra zijn vader zien, Kahoda, die hij zo lang kwijt was.'

Toen kwamen alle brahmanen bij Janaka uit het water omhoog. De grote Varuna had hen geëerd. 'Hiervoor willen mensen zonen, en doen ze er goede daden voor,' zei Kahoda. 'Wat ik niet kon, heeft mijn zoon gedaan. Wie zwak is, krijgt een sterke zoon, Janaka, wie dwaas is een wijze, en wie niets weet een geleerde.'

'Laat de dood zelf met uw scherpe bijl de hoofden van uw vijanden afslaan in de strijd, koning,' zei Bandin. 'Ik wens u het beste. In dit offer van Janaka worden de grote lofzangen gezongen, en de mooiste gezangen, de soma wordt gedronken zoals het moet, en de goden zelf hebben blij hun zuivere delen aangenomen.'

Nu de brahmanen er allemaal weer waren, met meer glans dan ooit, ging Bandin met verlof van koning Janaka het water van de zee in. Ashtavakra eerde

zijn vader, de brahmanen eerden hem, en hij ging met zijn oom terug naar de hermitage.

Daar zei zijn vader tegen hem, in het bijzijn van zijn moeder: 'Ga snel in deze rivier, de Samanga.' Ashtavakra ging erin, en meteen waren zijn ledematen recht.

'Sindsdien is de Samanga een heilige rivier,' zei Lomasha, 'en wie erin baadt, raakt zijn kwaad kwijt. Ga jij er ook in, met je broers en je vrouw. Baad erin, drink ervan, dompel je erin onder. Woon hier met je broers en de brahmanen, zoon van Kunti, tot je hart rust vindt, en daarna gaan we samen verder, naar de andere heilige plaatsen.'

De zanddam

'Dit is de Samanga, die vroeger Madhuvila heette,' zei Lomasha. 'Nadat Indra Vritra had gedood, werd hij door het ongeluk getroffen, zegt men, en in de Samanga baadde hij zich vrij van al zijn kwaad. Hier, in de flank van de Mainaka, ligt een plek die ook Vinashana heet, waar Aditi, de moeder van de goden, lang geleden het offermaal kookte om zonen te krijgen. Beklim deze koning van de bergen, jullie allemaal, en jullie werpen het ongeluk van je af, het ongeluk dat geen roem brengt en waarover je niet spreekt. Daar liggen de bergen van Kanakhala, waar de rishi's van houden, en daar stroomt de Ganga, de grote rivier. Hier bereikte de verheven Sanatkumara de hoogste volmaaktheid. Dompel je hier onder, en je wordt van al je kwaad bevrijd. En kijk, daar ligt de hermitage van Raibhya. Daar kwam Yavakri om, de zoon van de asceet Bharadvaja, een dichter en een geleerde.'

'Hoe werd Yavakri zo diep thuis in de Veda?' vroeg Yudhishthira. 'En waarom kwam hij om?'

'Ik vertel het je zoals wij het gehoord hebben,' zei Lomasha.

En Lomasha vertelde.

Bharadvaja en Raibhya waren vrienden. Ze woonden hier in het woud en waren graag bij elkaar. Raibhya had twee zonen, Paravasu, de oudste, en Arvavasu, en Bharadvaja, een asceet, had één zoon, Yavakri. Raibhya en zijn zonen waren geleerd, Bharadvaja deed ascese. Al van kinds af was er niets dat op hun vriendschap leek.

Yavakri zag dat de brahmanen zijn vader niet eerden, en Raibhya en zijn zonen wel. Het brandde in hem. Om de Veda te kennen begon hij aan een harde ascese: hij hield zijn lichaam boven een groot, laaiend vuur, tot Indra er onrustig van werd.

Indra kwam naar Yavakri toe. 'Waarom doe je deze zware ascese?' vroeg hij.

'Ik wil dat de Veda's zich aan de tweemaal geborenen openbaren zonder dat ze die hoeven te leren,' zei Yavakri. 'Daarom doe ik dit. Door ascese wil ik alle kennis verwerven. Uit de mond van een leraar krijg je de Veda's pas na lange tijd, en daarom span ik me tot het uiterste in.'

'Dit is geen weg, brahmaanse rishi,' zei Indra. 'Waarom wil je jezelf kapotmaken? Ga, en leer uit de mond van een leraar.'

Indra ging weg, maar Yavakri spande zich nog meer in. Zijn ascese bracht Indra opnieuw in onrust, en opnieuw kwam de god naar hem toe en hield hem tegen. 'Je bent aan iets onmogelijks begonnen, en dat is niet verstandig,' zei hij. 'Je wilt dat de Veda's zich aan jou en aan je vader openbaren.'

'Als u niet doet wat ik wil, koning van de goden, dan doe ik met nog strengere geloften een nog zwaardere ascese,' zei Yavakri. 'Dan snijd ik mijn ledematen een voor een af en offer ze in het laaiende vuur.'

Indra zag dat de muni niet van zijn besluit af te brengen was. Hij nam de gestalte aan van een brahmaan die ascese deed, honderden jaren oud, zwak, met een ziekte die hem liet wegteren. Bij de badplaats in de Ganga, waar Yavakri zich altijd ging reinigen, begon hij een dam van zand te bouwen. Handvol na handvol strooide hij zand in de rivier.

Yavakri zag hoe hij zwoegde aan die dam, en hij lachte. 'Wat doet u daar, brahmaan? Wat wilt u daarmee? Dit is een enorme moeite, en voor niets.'

'Ik ga de Ganga met een dam afsluiten, mijn jongen,' zei Indra. 'Dan is er een makkelijke weg. De mensen hebben het zo zwaar als ze telkens weer de rivier over moeten.'

'Deze grote stroom krijgt u nooit dicht. Laat het onmogelijke los en begin aan iets wat kan.'

'Zoals jij aan die ascese voor de Veda bent begonnen, iets wat niet kan, zo heb ik deze last op me genomen.'

'Als mijn moeite volgens u net zo zinloos is als de uwe, koning van de goden,' zei Yavakri, 'doe dan wat voor mij wél kan. Geef me gunsten waarmee ik de anderen voorbijga.'

‘De Veda’s zullen zich aan jou openbaren, zoals je wilt, en aan je vader ook,’ zei Indra. ‘En wat je verder wilt, krijg je. Ga nu, Yavakri.’

Yavakri had zijn wens. Hij ging naar zijn vader. ‘De Veda’s zullen zich aan ons allebei openbaren, aan u en aan mij, vader,’ zei hij. ‘We zullen de anderen voorbijgaan. Die gunsten heb ik gekregen.’

‘Je zult hoogmoedig worden, mijn zoon, nu je de gunsten hebt die je wilde,’ zei Bharadvaja. ‘En vol hoogmoed en klein van hart ga je snel te gronde. Daarover vertelt men verzen die de goden zelf hebben gezongen. Lang geleden leefde er een rishi die Baladhi heette. Hij was ontroostbaar om de dood van een zoon, en hij deed een uiterst zware ascese, omdat hij een zoon wilde die niet zou sterven. Die zoon kreeg hij. De goden waren hem goedgezind, maar ze maakten de jongen niet gelijk aan de onsterfelijken. "Een sterveling kan niet onsterfelijk zijn," zeiden ze. "Zijn leven zal aan iets gebonden zijn." "Zoals deze bergen er altijd staan, goden, en nooit vergaan," zei Baladhi, "laat het leven van mijn zoon aan hen gebonden zijn."

Daarna werd zijn zoon geboren, Medhavin, en die was altijd driftig. Hij hoorde hoe het met zijn leven zat, werd hoogmoedig en minachtte de rishi’s. Hij zwierf over de aarde en deed de muni’s kwaad, tot hij bij Dhanushaksha kwam, een wijze rishi. Medhavin beledigde hem, en Dhanushaksha vervloekte hem: "Word as!" Maar hij werd geen as. Toen Dhanushaksha zag dat Medhavin ongedeerd bleef, liet hij de berg waaraan zijn leven gebonden was door buffels splijten. Zodra de berg brak, stierf de jongen. Zijn vader nam zijn dode zoon in zijn armen en weeklaagde, en de muni’s die hem zo hoorden klagen, zeiden, zelf vol pijn, een vers dat in de Veda staat: "Wat beschikt is, kan geen sterveling ontlopen. Dhanushaksha liet de bergen door buffels splijten."

Zo gaan jongens die gunsten krijgen, vol hoogmoed en onstuimig, snel te gronde. Word niet zoals zij. Deze Raibhya is machtig, en zijn twee zonen ook. Zorg dat je nooit bij hem in de buurt komt, mijn zoon. Blijf op je hoede. Als hij in woede ontsteekt, kan hij je pijn doen, want hij is geleerd, hij doet ascese, en hij is een grote rishi met een felle drift.’

‘Ik zal doen wat u zegt,’ zei Yavakri. ‘Maak u nooit zorgen, vader. Ik eer u, en Raibhya is voor mij net zo’n vader.’

Daarna was Yavakri nergens meer bang voor. Met groot plezier ging hij de andere rishi’s beledigen en kwaad doen.

Twee haarlokken

In de lentemaand Madhava kwam Yavakri bij de hermitage van Raibhya. Tussen de bloeiende bomen van die heilige plek zag hij de schoondochter van Raibhya lopen, mooi als een vrouw van de kinnara's, de wezens die in de bergen zingen. Yavakri kende geen schaamte meer: de begeerte had hem zijn verstand ontnomen. 'Kom bij mij,' zei hij tegen haar, en zij schaamde zich.

Ze kende zijn aard. Ze was bang voor zijn vloek, en ze kende het vuur van Raibhya. 'Goed,' zei ze, en ze nam hem mee naar een afgelegen plek en hield hem daar op.

Raibhya kwam terug in zijn hermitage. Hij zag zijn schoondochter, de vrouw van Paravasu, huilen, en hij troostte haar met zachte woorden en vroeg wat er was. Ze vertelde hem alles: wat Yavakri tegen haar had gezegd, en wat zij hem met opzet had geantwoord.

De woede verschroeide Raibhya's hart. Hij trok een streng uit zijn samengekoekte haar en offerde hem in het gewijde vuur. Daaruit stond een vrouw op, die precies op zijn schoondochter leek. Hij trok een tweede streng uit en offerde ook die in het vuur. Daaruit stond een rakshasa op, met vreselijke ogen.

'Wat moeten we doen?' vroegen ze Raibhya.

'Dood Yavakri,' zei hij.

'Goed,' zeiden ze, en ze gingen op weg om Yavakri te doden.

De vrouw die de rishi uit het offervuur had laten opstaan, een kritya, kwam bij Yavakri, betoverde hem en nam zijn waterpot weg. Nu was Yavakri onrein, en hij had geen water om zich te reinigen. Op dat ogenblik stormde de rakshasa met geheven speer op hem af. Yavakri sprong op en rende naar een meer. Het meer was droog. Hij rende naar alle rivieren, en ook die waren opgedroogd. De rakshasa joeg hem voor zich uit, en in zijn angst vluchtte Yavakri naar het vuurhuis van zijn vader. Daar wilde hij naar binnen, maar een blinde shudra die de deur bewaakte, hield hem met geweld tegen. Terwijl de shudra hem vasthield, stak de rakshasa hem met zijn speer, en met doorboord hart viel Yavakri neer. De rakshasa ging terug naar Raibhya, en met diens verlof leefde hij met de vrouw.

Bharadvaja had zijn dagelijkse recitatie van de Veda gedaan, en met een bundel offerhout kwam hij terug in zijn hermitage. Altijd als zijn vuren hem zagen, kwamen ze hem tegemoet. Nu kwamen ze niet. Hij vroeg de blinde shudra die daar zat en het huis bewaakte: 'Waarom begroeten mijn vuren me

niet, shudra? En jij bent ook niet zoals anders. Is alles goed in de hermitage? Mijn zoon, met zijn kleine verstand, is toch niet naar Raibhya gegaan? Zeg het me snel. Ik ben onrustig.'

'Uw zoon met zijn kleine verstand moet naar Raibhya gegaan zijn,' zei de shudra, 'want daar ligt hij, gedood door een sterke rakshasa. De rakshasa joeg hem op met een speer in zijn hand, en bij de deur naar het vuurhuis heb ik hem met mijn armen tegengehouden. Hij zocht water, hij was onrein, en hier is hij gedood.'

Bharadvaja nam zijn dode zoon in zijn armen en weeklaagde. 'Je deed je ascese voor de brahmanen, zodat de Veda's zich aan de tweemaal geborenen zouden openbaren zonder dat ze die hoefden te leren. Je was goed voor de grote brahmanen, je deed geen schepsel kwaad, en toch ben je hard geworden. Ik had je verboden naar het huis van Raibhya te gaan, mijn zoon, en toch ben je naar die kleine man gegaan, die is als Yama, als de dood die alles beëindigt. Hij wist dat je de enige zoon van een oude man was, en toch gaf hij zich over aan zijn woede, die kwaadaardige. Zonder jou, mijn zoon, geef ik mijn leven op, het liefste wat er op aarde is. Zoals ik uit verdriet om mijn zoon mijn lichaam opgeef, en daarmee zelf kwaad doe, zo zal Raibhya's oudste zoon zijn vader snel doden, al heeft die hem niets misdaan.

Gelukkig zijn de mensen die geen zoon gekregen hebben. Ze kennen het verdriet om een zoon niet, en ze gaan door het leven zoals ze willen. Maar wie door verdriet om een zoon zijn verstand verliest en in zijn pijn zijn beste vriend vervloekt: wie is slechter dan hij? Ik heb mijn zoon dood gezien, en ik heb mijn beste vriend vervloekt. Wie anders zal ooit zo'n ramp beleven?'

Hij verbrandde zijn zoon, en daarna ging hij zelf het laaiende vuur in.

In diezelfde tijd hield koning Brihaddyumna, voor wie Raibhya de offers bracht, een satra, een offer dat vele dagen duurt. Hij koos Raibhya's twee zonen, Paravasu en Arvavasu, als helpers. Met verlof van hun vader gingen ze erheen, en Raibhya bleef met de vrouw van Paravasu in de hermitage.

Eens ging Paravasu alleen naar huis, om te kijken hoe het er stond. Onderweg zag hij zijn vader, gehuld in de huid van een zwarte antilope. Het was laat in de nacht en nog donker. Paravasu was half blind van de slaap, en hij hield de gestalte die daar in het dichte woud rondliep voor een wild dier. Zonder het te willen, om zichzelf te beschermen, doodde hij hem.

Hij verrichtte alle dodenriten voor hem, ging terug naar het offer en zei tegen zijn broer: 'Dit werk kun jij in je eentje nooit aan. Maar ik heb onze vader

gedood. Houd jij voor mij de gelofte van wie een brahmaan heeft gedood. Ik kan dit offer wel alleen brengen, muni.'

'Breng jij het offer van Brihaddyumna,' zei Arvavasu. 'Ik zal voor jou de gelofte houden, met mijn zinnen in bedwang.'

Arvavasu hield de gelofte voor de moord op een brahmaan tot het einde, en toen kwam hij terug naar het offer. Paravasu zag zijn broer aankomen, en midden in de vergadering zei hij tegen Brihaddyumna: 'Deze man heeft een brahmaan gedood. Laat hem uw offer niet binnenkomen en het niet zien. Als hij er alleen maar naar kijkt, doet hij u al kwaad.'

De koning gaf zijn dienaren meteen bevel. Terwijl ze hem wegduwden, riep Arvavasu: 'Niet ik heb die brahmaan gedood.' De dienaren bleven hem een brahmanenmoordenaar noemen, maar hij nam de moord niet op zich. 'Mijn broer heeft het gedaan,' zei hij. 'Ik heb hem beschermd.'

De dienaren scholden hem uit. Zwijgend ging Arvavasu het woud in. Daar deed hij een zware ascese en zocht hij zijn toevlucht bij Surya, de zonnegod. De geheime leer van de zon werd hem geopenbaard, en de onvergankelijke god zelf, die als eerste van het offer eet, verscheen hem in eigen gestalte.

Wat Arvavasu had gedaan, beviel de goden. Ze maakten hem tot de eerste priester van het offer en stuurden Paravasu weg. Agni en de andere goden boden hem een gunst aan, en hij koos: dat zijn vader weer zou opstaan, dat zijn broer van zijn misdaad vrij zou zijn, dat zijn vader zich niet zou herinneren dat hij gedood was, dat Bharadvaja en Yavakri allebei weer zouden opstaan, en dat de leer van de zon beroemd zou worden. 'Goed,' zeiden de goden, en ze gaven hem ook nog andere gunsten.

Ze stonden allemaal weer op. Yavakri zei tegen de goden: 'Ik had de Veda geleerd en mijn geloften gehouden. Hoe kon Raibhya mij dan zo doden, mij, die de Veda had geleerd en ascese deed?'

'Zeg dat niet, Yavakri,' zeiden de goden. 'Jij hebt de Veda's geleerd zonder leraar, en zonder moeite. Maar hij heeft zijn leraren met zijn eigen werk tevredengesteld, in moeite, en hij heeft de hoogste Veda verworven door jarenlang te zwoegen.' Daarna gingen ze terug, met Agni voorop, naar hun eigen wereld.

'Dit is de heilige hermitage van Raibhya,' zei Lomasha, 'met bomen die altijd bloeien en vrucht dragen. Woon hier, koning, en je raakt al je kwaad kwijt.'

. . .

HOOFDSTUK ZESTIEN van *De wapens van de goden*, boek 4 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/achtmaal-krom/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het volgende hoofdstuk, *De geurige lotus*, staat op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/de-geurige-lotus/. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/de-wapens-van-de-goden/. Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.